

АНАЛІЗ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА**І.І.Демко**Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи НБУ, iruna.demko@mail.ru

Нестабільний стан економіки країни, що спостерігається в останні роки, негативно позначився на роботі багатьох підприємств. Сьогодні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості порушених справ про банкрутство. Питанню визначення ймовірності банкрутства підприємств приділяється значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців.

Світова економічна криза, нестабільність економічного і політичного середовища в країні, недосконалість правового та податкового законодавства призвели до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, які прямують до банкрутства, що призводить у більшості випадків до ліквідації таких підприємств. Таким чином, аналіз ймовірності банкрутства і підтримки платоспроможності підприємства є досить актуальним питанням [4].

Питанню аналізу ймовірності банкрутства підприємств приділяється значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців. Такі вчені, як Р.Лис, Е.Альтман, А.Таффлер займалися розробкою методик і критеріїв прогнозування банкрутства. Зокрема, питання оцінки банкрутства в зарубіжній практиці розглянули - О.Я. Базилінська, В.О. Подольська. Серед українських науковців можна відзначити: Л.Буряк, Ф.Бутинець, А.Вакуленко, А.Поддєрьогін та інші [5].

У практиці розвитку країн із ринковою економікою банкрутство виступає як механізм регулювання та саморегулювання економіки. Банкрутство характеризує неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо сплати за товари, роботи та послуги, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди.

Закон України «Про відновлення платоспроможності платника або визнання його банкрутом» дає визначення банкрутства: це «визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури» [1].

Банкрутство як елемент ринкових відносин стало реальністю української економіки. Кількість неплатоспроможних вітчизняних підприємств значно зростає. Крім того, варто відзначити, що під загрозою банкрутства в Україні перебувають у переважній більшості малі та середні підприємства, а стабільність розвитку ринкової економіки, як відомо, залежить від ефективності функціонування в країні малого та середнього бізнесу.

Аналіз ймовірності банкрутства включає в себе ряд етапів, які логічно продовжують один одного. Р.С. Квасницька пропонує застосовувати підприємствам в системі антикризового управління таку послідовність діагностики банкрутства:

- перший етап – аналіз раних ознак кризового стану підприємства;
- другий етап – економічна оцінка та аналіз бухгалтерського балансу підприємства;
- третій етап – аналіз фінансового стану підприємства за групами коефіцієнтів, які характеризують майновий стан, ліквідність та платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність та рентабельність діяльності;
- четвертий етап – діагностика на основі бальних методів (рейтингової оцінки);
- п'ятий етап – дискримінантний аналіз [3].

Одним з найважливіших інструментів системи раннього запобігання та прогнозування банкрутства підприємств є дискримінантний аналіз. Його зміст полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будують функцію та розраховують інтегральний показник, на підставі якого можна передбачити банкрутство суб'єкта господарювання [5, с.177].

Існує значна кількість методів діагностики за допомогою моделей ймовірності банкрутства: двофакторна модель Е. Альтмана, п'ятифакторна модель Е. Альтмана, дискримінантна модель Р. Ліса, дискримінантна модель Дж. Таффлера, коефіцієнт У. Бівера, модель Г. Спрінгейта, дискримінантна модель О. Терещенка, О. Зайцевої та ін. [5, с.178].

Системи прогнозування банкрутства, що розроблені зарубіжними і вітчизняними науковцями, включають в себе декілька ключових показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. На їх основі, в більшості з названих методик, розраховується комплексний показник ймовірності банкрутства з ваговими коефіцієнтами біля індикаторів [2, с.85].

Найбільш широке застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала модель «Z - рахунку» Е. Альтмана. Якщо $Z < 1,23$, то це означає високу ймовірність банкрутства, тоді як значення $Z > 1,23$ – свідчить про малу його ймовірність. Переваги цієї моделі – максимальна точність, однак питання про застосування моделі для економіки України залишається відкритим, оскільки її використання ускладнене через нестачу інформації, передусім аналітичного блоку. Вагові коефіцієнти моделі не є надійними для оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств. Багатофакторні моделі Е.Альтмана послуговували основою для подальших досліджень прогнозування банкрутства й оцінки рівня фінансового стану [6].

Враховуючі обмеження зарубіжних моделей прогнозування банкрутства, вітчизняними науковцями були розроблені методики, що адаптовані для вітчизняної економіки.

Однією з найвідоміших є модель Сайфулліна - Кадикова. Оцінка рівня фінансового стану в цій моделі здійснюється за рейтинговим числом R.

Якщо зазначені індикатори досліджуваного підприємства рівні мінімальним нормативним значенням, то $R = 1$. Якщо $R > 1$, то фінансовий стан підприємства вважається задовільним, якщо $R < 1$, то незадовільним.

Дана модель враховує специфіку вітчизняної економіки та є зручною для коригування відносно локалізації підприємства та часу розгляду [6].

Проблему неможливості використання зарубіжних методик, у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств, спробував вирішити вітчизняний економіст О. Терещенко. Він розробив дискримінантну функцію з 6 змінними:

$$Z = a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_3 + a_4X_4 + a_5X_5 + a_6X_6,$$

де, a_1, \dots, a_6 параметри дискримінантної функції, питома вага показників;

X_1 – коефіцієнт покриття;

X_2 – коефіцієнт фінансової автономії;

X_3 – коефіцієнт оборотності капіталу (активів);

X_4 – коефіцієнт рентабельності операційного продажу за Cash – flow;

X_5 – коефіцієнт рентабельності активів за Cash – flow;

X_6 – коефіцієнт оборотності позикового капіталу.

Розроблена дискримінантна модель О.Терещенка має значні переваги над традиційними методиками:

- модель є зручною в застосуванні;
- розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних;
- враховується сучасна міжнародна практика;
- враховує галузеві особливості підприємства.

Однак дана методика не є досконалою і має свої недоліки: відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише –задовільний та незадовільний фінансовий стан); отримання значень в границях від -0,9 до 0,9 зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану [2, с.87].

З вищевикладеного матеріалу можна зробити висновки про те, що дослідженням методик ймовірності банкрутства підприємства займалась значна кількість науковців. Р.С.Квасницькою було запропоновано власну систему діагностики, яка включає ряд етапів, що логічно продовжують один одного та дозволяють зробити висновки про ймовірність банкрутства. Проте, запропонований підхід щодо послідовності діагностики банкрутства здійснюється з використанням різноманітних методів, які є широко застосовуваними за кордоном, не завжди можуть бути прийнятими для сучасного вітчизняного підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що серед існуючих моделей прогнозування банкрутства, на сьогодні не має методики, що може надати достовірні результати про банкрутство вітчизняних підприємств. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є питання, що пов'язані з удосконаленням механізму прогнозування ймовірності банкрутства з точки зору його складових, існуючих критеріїв, вибору системи показників та ін.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-ХІІ від 14.05.1992 р. зі змінами і доповненнями.
2. Дубинская Е.С. Анализ современных моделей и методик прогнозирования кризисного состояния предприятия / Е.С. Дубинская // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2010. - №2 (16). – С. 84-89.
3. Квасницька Р.С. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства / Квасницька Р.С., Кордонець І.М. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №2. – С. 130-135.
4. Прохорова В.В. Прогнозування банкрутства як складова антикризового фінансового управління / Прохорова В.В., Крупчатников О.С. // Економічний простір. – 2009. – № 23/2. – С. 103-109.
5. Рзаєва Т.Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства / Т.Г. Рзаєва, І.В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №3. Т.1. – С.177 – 181.
6. Тридід О.М., Тижненко О.Г. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання: монографія. – К.: УБС НБУ, 2009. – 213 с.